

ANALIZA JURISPRUDENȚEI CtEDO CU PRIVIRE LA ÎNCĂLCAREA DREPTULUI LA VIAȚĂ DE CĂTRE REPUBLICA MOLDOVA

ANALYSIS OF THE ECtHR CASELAW ON THE VIOLATION OF THE RIGHT TO LIFE BY THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Stanislav PAVLOVSCHI,
doctorand, USM
Teodor CĂRNAȚ,
dr. hab., prof. univ., USM

Abstract

In the contemporary era, great steps were taken towards the development of the principles and standards in the field of the protection of human rights. Human life has thus obtained a central position within treaties, among which, the European Convention on Human Rights. The Republic of Moldova, following its membership to the Council of Europe and its ratification of the Convention, has committed to respect all the rights guaranteed by the latter, including the right to life. However, over the years, the state has failed to exercise its obligation fully, as the European Court of Human Rights has found violations which resulted in Moldova's conviction. The article aims to analyze the cases lost by Moldova, which are relevant to the topic, as well as the position of the Supreme Court of Justice and the Constitutional Court on the matter.

Keywords: *convention, right to life, violation, protection, article 2, criminal law, legislation, Republic of Moldova.*

1. Introducere

Evoluția reglementărilor privind protecția drepturilor omului a fost una ce a cunoscut un șir de momente cheie, manifestate prin adoptarea de acte juridice fundamentale în domeniul cercetat.

Astfel, primele acte ce ofereau o protecție oamenilor în privința respectării drepturilor acestora le reprezintă: Codul lui Hammurabi din 1780 î.Hr., Legile lui Licurg, Solon, Dracon din sec. II-IX î.Hr., Legile lui Manu din 200 î.Hr., codurile chinezești, cărțile sacre egiptene, Legile romane, Magna Carta Libertatum din 1215, Convențiile de la Geneva, Carta Națiunilor Unite din 1945, Declarația Universală a drepturilor omului din 1948, Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale (în continuare - CEDO) din 1950.

Astfel, reieșind din cele menționate *supra*, chestiunea ce ține de asigurarea unei protecții a vieții omului a fost abordată încă din cele mai vechi timpuri, viața alcătuind nucleul tuturor actelor enumerate. Dintre mijloacele juridice de apărare, legea penală a avut, de timpuriu, un rol tot mai important, dreptul penal fiind forma cea mai energică de influențare a relațiilor sociale și de ocrotire a valorilor fundamentale ale societății. [1, p. 12]

La etapa actuală, marea majoritate a statelor lumii și-au exprimat angajamentul și obligația de a nu doar respecta dreptul la viață, dar și de a întreprinde măsurile de rigoare pentru a-l proteja. Prin urmare, în cadrul prezentului articol urmează a fi abordat în mod special acest drept prin prisma CEDO și anume cauzele în care a fost condamnat statul Republica Moldova, în vederea stabilirii particularităților ce țin de respectarea prevederilor europene de către acesta.

2. Protecția dreptului la viață la nivel național și internațional

Dreptul la viață este ocrotit atât de către legislația națională cât și de normele internaționale. Astfel, la nivel național dreptul la viață este protejat de prevederile Codului penal. Acesta stabilește pedepse pentru lipsirea sau tentativa de lipsire de viață prin interzicerea acestora sub formă de infracțiuni, precum ar fi omorul intenționat, pruncuciderea, omorul din imprudență sau altele.

Pe parcursul anilor, de la dobândirea independenței și proclamarea suveranității, Republica Moldova a aderat la o serie

de tratate internaționale ce au ca obiect drepturile și libertățile omului. Printre acestea vom menționa:

- Aderarea R.S.S. Moldova la Declarația Universală a Drepturilor Omului și ratificarea pactelor internaționale ale drepturilor omului prin adoptarea Hotărârii Parlamentului Nr. 217 din 28.07.1990;
- Aderarea R.S.S. Moldova la Convenția Internațională cu privire la Drepturile Copilului prin adoptarea Hotărârii Sovietului Suprem Nr. 408 din 12.12.1990;
- Aderarea Republicii Moldova la Carta ONU prin adoptarea de către Adunarea Generală ONU la 02.03.1992 a Rezoluției A/RES/46/223;
- Aderarea Republicii Moldova la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratament cu cruzime, inumane sau degradante prin adoptarea Hotărârii Parlamentului Nr. 473 din 31.05.1995.

Parcursul Moldovei în partea ce ține de colaborarea acesteia cu instituțiile europene competente în domeniul drepturilor omului arată în felul următor:

- La 13 iulie 1995 devine membru al Consiliului Europei;
- La 24 iulie 1997 Parlamentul Republicii Moldova ratifică Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale prin adoptarea Hotărârii Parlamentului Nr. 1298 din 24.07.1997;
- La 30 iunie 1997 se înființează la Chișinău Biroul de Informare al Consiliului Europei;
- La 20 octombrie 2002, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei desemnează un Reprezentant Special al Secretarului General la Chișinău;
- În baza corespondenței dintre Secretarul General și Ministrul Afacerilor Externe din Republica Moldova din data de 30 octombrie și 4 noiembrie 2002, se redactează Memorandumul de Înțelegere cu privire la statutul Reprezentantului Special al Secretarului General al Consiliului Europei. [17]

Dreptul la viață este prevăzut de articolul 2 din CEDO și reprezintă valoarea supremă în ierarhia drepturilor omului la nivel internațional [2]. Textul convenției stabilește la alineatul 1 că „dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege”.

La alineatul 2 este prevăzut că „Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță:

- a) pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale;
- b) pentru a efectua o arestare legală sau pentru a împiedica evadarea unei persoane legal deținute;
- c) pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție”.[3]

Reieșind din cele menționate, articolul 2 conține două elemente fundamentale: obligația generală de a proteja dreptul la viață „prin lege” și interzicerea lipirii de viață delimitată de lista excepțiilor. Important este de menționat că prin conceptul de „obligație pozitivă” se are în vedere și obligația statelor membre de a investiga decesele ce contravin prevederilor articolului 2. [4, p. 7]

Curtea a stabilit în cauza *McCann și alții v. Regatul Unit* că „articolul 2 reprezintă una dintre cele mai fundamentale prevederi din Convenție – de la care într-adevăr, pe timp de pace, nu se admite nici o derogare în temeiul articolului 15. De asemenea, împreună cu articolul 3 din Convenție [interzicerea torturii], consacră una dintre valorile de bază ale societăților democratice ce formează Consiliul Europei”.

În pofida acestor elemente, jurisprudența CtEDO ne arată că statele membre ale Consiliului Europei au comis abateri în privința articolului 2. Potrivit datelor oficiale furnizate de înalta Curte, în perioada 1959-2018, au fost constatate un număr de 1295 de încălcări (de ordin material și procedural). Astfel, Turcia

și Federația Rusă au admis cele mai multe abateri, 356 și respectiv 614. [18]

3. Încălcarea dreptului la viață de către Republica Moldova

Conform statisticii oferite de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare- CtEDO), în privința Republicii Moldova au fost constatate 11 încălcările articolului 2 din CEDO. Un element important de menționat este că statul membru la Convenție poate încălca articolul 2 atât din punct de vedere material cât și procedural. Astfel, statele au obligații pozitive de ordin material de a se abține de la provocarea morții în mod voluntar și ilegal și de a adopta măsurile necesare în vederea protejării vieții persoanelor aflate sub jurisdicția lor. De asemenea, statele au și obligații de ordin procedural, cum ar fi efectuarea unei anchete privind decesele survenite prin încălcarea prevederilor Convenției.

În acest sens, încălcările în privința Moldovei au fost constatate în cauzele enumerate mai jos:

3.1. Lari v. Republica Moldova

Reclamanta a pretins că investigarea circumstanțelor decesului fiicei sale nu a fost eficientă și promptă.

Aceasta a susținut că urmărirea penală a început la 26 octombrie 1999, abia după patru luni de la decesul fiicei sale la 13 iunie 1999 și odată începută s-a dovedit a fi ineficientă, și a continuat să fie pendinte paisprezece ani mai târziu. Aceasta a criticat deficiențele urmăririi penale (ce a fost încetată la 24 decembrie 1999) care au dus la redeschiderea acesteia la 17 martie 2005. A fost clar din această decizie și de asemenea, din observațiile critice cuprinse în decizia din 22 septembrie 2005 ale Prim Adjunct al Procurorului General (prin care s-a transferat cauza de la Comisariatul de poliție s. Centru la Procuratura mun. Chișinău), în ceea ce privește poliția sectorului Centru, că urmărirea penală a fost tergiversată și incompletă.

Investigația a fost superficială, întrucât n-a existat nici o încercare reală de a stabili adevăratele circumstanțe ale decesului fiicei sale. Autoritățile au omis să țină reclamanta la curent cu

privire la evoluția investigațiilor, fapt ce a periclitat exercitarea drepturilor sale procedurale în calitate de parte vătămată.

Curtea a constatat încălcarea procedurală a articolului 2 din Convenție având în vedere modul în care a fost investigat decesul fiicei reclamantei, durata urmăririi penale și implicarea extrem de limitată a reclamantei în cadrul acesteia, Curtea a considerat că investigația nu a fost "efectivă" conform jurisprudenței sale.[5]

3.2. Ciobanu v. Republica Moldova

Reclamanta s-a plâns pe motiv că nu a fost efectuată o investigație efectivă cu privire la circumstanțele accidentului rutier care s-a soldat cu decesul soțului ei.

Aceasta a susținut că urmărirea penală nu a fost efectivă încă de la început. În primul rând, în procesul-verbal de cercetare la fața locului comiterii accidentului rutier, întocmit de către poliție, nu au fost reflectate elemente importante, precum viteza prescrisă pe acel sector de drum unde s-a produs accidentul. În al doilea rând, nici reclamanta și nici reprezentantul ei nu au fost implicați în niciuna dintre acțiunile de urmărire penală efectuate de către ofițerul de urmărire penală. De exemplu, ei nu au știut despre desfășurarea unui experiment de urmărire penală și autoritățile au refuzat să includă un expert recomandat de ei în comisia de expertiză. Autoritățile au omis să identifice toți martorii imediat după accidentul rutier, iar unul dintre martorii oculari, G., nu a fost identificat, fiind audiat, la cererea reclamantei, abia după șase luni de la producerea accidentului rutier. Deși erau contradicții esențiale între versiunile conducătorului automobilului gri (care a tamponat victima, provocând decesul) și a martorului G., nici o confruntare nu a fost efectuată între aceștia doi. Procurorul a dispus restituirea automobilului gri posesorului până la efectuarea vreunei expertize auto tehnice.

Curtea a constatat încălcarea procedurală a articolului 2 din Convenție, considerând că modul în care autoritățile naționale au desfășurat urmărirea penală poate crea impresia unui observator independent că ele nu au încercat să elucideze circumstanțele cauzei și să descopere adevărul.[6]

3.3. Vasîlca v. Republica Moldova

Reclamanta s-a plâns că autoritățile nu au efectuat o investigație efectivă în ceea ce privește decesul fiului său.

Aceasta a invocat că în cazul dat nu a fost pornită urmărirea penală, chiar nici în vederea verificării faptului dacă fiul ei ar fi fost determinat la sinucidere. Aceasta a limitat competența procurorului. De exemplu, expertul medico-legal și martorii nu au fost atenționați asupra răspunderii penale pentru declarații mincinoase, acest lucru fiind posibil de realizat doar în cadrul unei urmăriri penale adecvate. Ceea ce trebuia să acumuleze ofițerul de urmărire penală la materialele cauzei erau "explicații" de la martori, o noțiune care nu este prevăzută în Codul de procedură penală, spre deosebire de declarațiile martorilor. Mai mult ca atât, durata investigației – aproximativ doi ani și jumătate – a fost excesivă. Ofițerul de urmărire penală a omis să solicite informații cu privire la apelurile telefonice efectuate la numărul de telefon mobil a fiului. Înainte de decesul său sau să audieze vânzătoarele magazinului alimentar, indicate de către reclamantă în plângerea sa. În plus, nu a fost respectat dreptul procedural al reclamantei de a fi implicată în mod corespunzător la desfășurarea investigației, astfel cum a fost stabilit de către judecătorul de instrucție. Ea nu a fost informată despre evoluția "investigației" și a fost nevoită să se plângă despre tergiversarea examinării cazului.

Curtea a constatat încălcarea procedural a articolului 2 din Convenție, având în vedere modul în care a fost investigat decesul fiului reclamantei, timpul luat pentru investigație, omisiunea de a examina anumite dovezi invocate de către reclamantă, implicarea foarte limitată a reclamantei în investigația cazului, Curtea a considerat că investigația nu a fost "efectivă" în sensul jurisprudenței sale. [7]

3.4. Timuș și Taruș v. Republica Moldova

Reclamantii s-au plâns că Alexei Vlasi a fost maltratat și ucis de către funcționarii statului, și că autoritățile naționale au eșuat să efectueze o investigație efectivă cu referire la circumstanțele decesului său.

Reclamanții au susținut că Statul era responsabil pentru decesul lui Alexei Vlasi, deoarece circumstanțele în care a fost împușcat el nu pot fi considerate ca fiind justificate. El nu a fost înarmat și nu a prezentat pericol vieții și sănătății colaboratorilor de poliție. După împușcarea lui fatală, colaboratorii de poliție au încercat să falsifice probele pentru a prezenta situația ca o autoapărare. Cu acest scop, unul dintre ei l-a rănit pe celălalt cu un cuțit și a pus cuțitul în mâna victimei decedate. Reclamanții au invocat declarațiile martorilor care au susținut această versiune a evenimentelor. În cele din urmă, reclamanții au declarat că urmărirea penală desfășurată în legătură cu circumstanțele decesului victimei nu a fost efectivă în corespundere cu exigențele Convenției.

Curtea a constatat o încălcare a articolului 2 din Convenție atât sub aspect material cât și procedural, având în vedere discrepanțele majore dintre versiunea invocată de Guvern și probele din dosar, precum și eșecul demonstrării că folosirea forței letale a fost necesară. De asemenea, Curtea a considerat că urmărirea penală efectuată în legătură cu plângerile reclamanților nu a fost nici adecvată și nici suficient de efectivă. [8]

3.5. Eduard Popa v. Republica Moldova

Reclamantul s-a plâns că a fost maltratat de către colaboratorii de poliție, care i-a pus în pericol viața și a dus la consecințe grave asupra sănătății sale.

Acesta a conchis că funcționarii statului se făceau responsabili pentru agresarea lui violentă în dimineața zilei din 19 noiembrie 2005 și pentru neacordarea unei îngrijiri medicale în perioada în care el a fost inconștient (19-21 noiembrie 2005). Mai mult, funcționarii statului erau responsabili de faptul că l-au lăsat inconștient la marginea unui lac, în condiții climaterice joase, astfel riscându-i viața. Ca urmare a acțiunilor lor, el a suferit vătămări corporale grave și în consecință a rămas invalid.

În continuare, reclamantul s-a plâns că autoritățile au omis să investigheze în mod corespunzător plângerea sa și, doar au protejat colaboratorii de poliție responsabili pentru maltratarea sa. Urmărirea penală pornită la 2 luni după pretinsul atac iar pretenția

reclamantului precum că leziunile i-au fost cauzate de către colaboratorii de poliție a fost mai degrabă ignorată, fiind investigat eventualul furt al hainei și ceasul reclamantului chiar dacă reclamantul nu s-a plâns de comiterea unei asemenea crime.

În lumina iregularităților descrise *supra* și luând în considerație durata totală a urmăririi penale (pendinte din 20 ianuarie 2006), Curtea a constatat că urmărirea penală în legătură cu alegațiile reclamantului despre maltratare nu a fost adecvată sau suficient de efectivă. Prin urmare, Curtea a constatat că a avut loc o încălcare sub aspect procedural ale articolelor 2 și 3 din Convenție. [9]

3.6. Ghimp și alții v. Republica Moldova

Reclamanții s-au plâns că Leonid Ghimp a fost omorât de către reprezentanți ai Statului și că autoritățile naționale au eșuat să efectueze o investigație eficientă cu referire la decesul său.

Reclamanții au invocat că decesul lui Leonid Ghimp a survenit în rezultatul maltratării la care a fost supus în Comisariatul de poliție a sectorului Ciocana la 10 decembrie 2005. Ei și-au exprimat dubii cu privire la opinia medicală a doctorului I.C. și raportul întocmit de subalternii săi după reexaminarea cauzei, invocând că constatările lor nu s-au bazat pe examinarea cadavrului victimei și nu au fost demonstrate științific.

De asemenea, reclamanții au susținut că ar fi fost imposibil pentru Leonid Ghimp să lucreze fizic sâmbătă, 10 decembrie 2005 și să servească bere cu prietenii săi dacă suferea de astfel de probleme serioase cum este o ruptură parțială a intestinului. Reclamanții au afirmat că era bine cunoscut faptul că perforațiile gastrointestinale constau în durere severă a abdomenului care se intensifică prin mișcare, greață, vomă, febră și frisoane.

Reclamanții, de asemenea, au atras atenția Curții la comportamentul colaboratorilor de poliție care au falsificat procesul-verbal de rețineri a lui Leonid Ghimp. Potrivit celor declarate de reclamanți, un astfel de comportament implică o atenție sporită și instanțele judecătorești trebuiau să fie mai prudente în acceptarea versiunii lor al evenimentelor. În cele din

urmă, reclamantii au susținut că investigația circumstanțelor decesului victimei nu a fost una eficientă în sensul Convenției.

Curtea considera că modul în care instanțele judecătorești naționale au apreciat circumstanțele cauzei creează impresia unui observator independent că instanțele nu au încercat cu adevărat să elucideze faptele speței și să descopere adevărul. Mai mult, Curtea nu era convinsă că prezenta cauză ar fi fost de o atare complexitate încât să necesite o perioadă atât de îndelungată pentru a fi soluționată. Astfel, Curtea conchide că autoritățile au omis să efectueze o investigație eficientă a circumstanțelor care au condus la decesul lui Leonid Ghimp. Suplimentar, Curtea a constatat că sunt suficiente probe urmare a cărora putea fi conchis în afara oricărui dubiu rezonabil, că Leonid Ghimp a decedat în urma leziunilor cauzate în timp ce se afla în custodia poliției.

În vederea celor expuse, Curtea a conchis că a existat o încălcare a articolului 2 din Convenție sub aspectul său material și procedural. [10]

3.7. Anușca v. Moldova

Reclamanta inițial s-a plâns potrivit Articolului 6 *vis-à-vis* de calitatea investigației decesului fiului acesteia, iar Curtea a considerat adecvat că plângerea să fie examinată potrivit articolului 2.

Reclamanta a prezentat o serie de critici în adresa investigației decesului fiului său. Dânsa s-a plâns precum că autoritățile nu au recunoscut-o în calitate de succesori a părții vătămate, prin aceasta limitând-o în toate drepturile asociate cu acest statut procedural. Judecătoria municipală Bălți a afirmat precum că drepturile reclamantei potrivit Codului de procedură penală au fost grav violate și a notat că după doi ani de la moartea fiului ei, dânsa nu i s-a dus la cunoștință materialele dosarului și nici nu a fost informată, totuși, cum a decedat fiul ei.

La fel, reclamanta a criticat investigația pentru deficiențele sale care au condus la redeschiderea de trei ori a urmăririi penale. Este evident prin urmare și, de asemenea, este clar, reieșind din remarcile critice conținute în scrisoarea Procuraturii Generale în adresa Procuraturii militare Bălți, că investigația a fost deficientă

și tergiversată, fie intenționat fie prin neglijență. Procesul-verbal de cercetare la fața locului nu conține detalii importante cum ar fi distanța între sol și creanga copacului, precum și tipul funiei folosite; aceste elemente fiind stabilite doar urmare a declarațiilor soldaților asistenți la cercetarea la fața locului. Examinarea exterioară a cadavrului a fost efectuată fără participarea medicului legist, după cum obligă Codul de procedură penală. Datorită faptului că s-a omis de a fixa temperatura cadavrului, timpul exact al morții nu putea fi stabilit cu certitudine. Nu au fost încercări de a restabili ultimele momente din viața fiului, lăsând deschisă întrebarea cât timp i-a luat să se sinucidă, și când totuși s-a rupt funia după sau până la asfixiere.

Având în vedere maniera în care decesul lui Ion Anușca a fost investigat, timpul care a durat investigația și o implicare foarte limitată a reclamantei în investigație, Curtea consideră că investigația nu a fost una „eficientă” în sensul conceptului stabilit prin propria jurisprudență. Respectiv a avut loc încălcarea articolului 2 din Convenție.[11]

3.8. Iorga v. Moldova

Reclamanta s-a plâns, în temeiul Articolului 6 din Convenție, cu privire la încălcarea dreptului ei de a contesta încetarea investigației, având în vedere că contestația sa a fost examinată în absența ei; cu privire la lipsa dreptului de recurs împotriva încheierii adoptată la data respectivă; precum și asupra încetării repetate a procedurilor în cauza penală asupra decesului fiului ei. Curtea a considerat adecvat că aceste capete de plângere să fie examinate sub aspectul articolului 2.

Reclamanta s-a plâns, în principiu, de lipsa unei investigații eficiente a cauzei decesului fiului ei. Ea a menționat că dumneai spre recunoaștere i s-a prezentat un cadavru într-o stare avansată de putrefacție, pe care dânsa nu l-a identificat într-un mod sigur ca fiind cel al fiului ei. În plus, fotografiile cadavrului conduc la concluzia precum că victima a fost lovită în cap și au relevat existența a două urme de strangulare, care indică precum că el a fost spânzurat de copac după ce a fost asfixiat. Dânsa și-a exprimat îndoieli față de autorități și a solicitat în mod expres

exhumarea cadavrului, pentru a petrece o altă autopsie întru eliminarea îndoielilor sale și a verifica informațiile, dar i-a s-a refuzat.

Curtea a considerat că omisiunea de a informa reclamanta despre drepturile sale procedurale și despre mersul investigației, precum și omisiunea de a-i asigura exercițiul acestor drepturi; tergiversarea și întârzierea inexplicabilă la efectuarea unor măsuri de investigație importante și decizia finală de încetare a investigației, luată în absența reclamantei, sunt incompatibile cu obligațiile procedurale ale statului respondent impuse prin prisma articolului 2. [12]

3.9. Railean v. Moldova

Reclamantul s-a plâns de încălcarea drepturilor sale garantate de articolul 2 al Convenției invocând omisiunea autorităților de a desfășura o urmărire penală completă și în termen rezonabil a circumstanțelor accidentului care a dus la moartea fiului său.

Mai mult decât atât, el nu a fost ținut la curent cu cursul procedurii și nu a primit nici o decizie luată în timpul urmăririi penale. Curtea a constatat că urmărirea penală a durat mai mult de 5 ani (ianuarie 2001 – 20 aprilie 2006), cu întreruperi, pe care însăși autoritățile le-au considerat ulterior ca fiind ilegale și prelungite. O perioadă atât de lungă de investigație, în lipsa factorilor ce ar complica-o și cu omisiunile menționate mai sus nu satisface cerința de promptitudine presupusă de obligația procedurală în conformitate cu articolul 2 al Convenției.

Curtea a constatat că începând cu 2002 reclamantul s-a adresat cu plângeri la diferite autorități statale, inclusiv la Procuratura Generală și Președintelui Republicii Moldova, și că acesta a fost informat că în timp ce urmărirea penală a fost suspendată, măsuri ce vizează identificarea făptuitorului au fost întreprinse. Mai mult decât atât, în rezultatul plângerilor sale, urmărirea penală a fost reluată după suspendare, dar a continuat pentru încă trei ani. În asemenea circumstanțe, Curtea a considerat că contestarea în instanța de judecată a ordonanței de suspendare a urmăririi penale, nu ar fi oferit despăgubirea suficientă întrucât instanța de judecată ar fi putut dispune doar reluarea urmăririi penale, care

constituie exact ceea ce a obținut reclamantul de la Procuratura Generală.

Prin urmare, în cauza dată, a avut loc o încălcare a articolului 2 al Convenției. [13]

4. Recomandările instituțiilor naționale privind respectarea și protecția dreptului la viață

4.1. Curtea Supremă de Justiție

În jurisprudența sa, Curtea Supremă de Justiție (în continuare - CSJ) a stabilit că sarcina primordială cu privire la aplicarea prevederilor Convenției Europene revine instanțelor naționale. Astfel, la judecarea cauzelor, instanțele de judecată trebuie să verifice dacă legea sau actul, care urmează a fi aplicate și care prevede drepturi și libertăți proclamate de Convenția Europeană, sânt compatibile cu prevederile acesteia. În caz de incompatibilitate, instanțele judecătorești vor aplica direct prevederile Convenției Europene, despre acest fapt fiind menționat în actele judecătorești de dispoziție pronunțate.

Instanțele judecătorești, în scopul respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale, urmează să ia în considerare și jurisprudența CtEDO stabilită în hotărârile sale în raport cu alte state – părți la Convenția Europeană. În această ordine de idei, instanțele judecătorești vor aplica jurisprudența CtEDO în cazul în care circumstanțele cauzei ce se examinează sânt similare circumstanțelor care au fost examinate de către CtEDO și asupra cărora aceasta s-a pronunțat.

Întru evitarea încălcărilor drepturilor omului și a libertăților fundamentale, inclusiv limitarea lor nejustificată, jurisprudența CtEDO se va lua în considerare de către instanțele judecătorești nu numai la aplicarea prevederilor Convenției Europene și a Protocoalelor sale, dar și la aplicarea altor tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (lit. „c” alin. (3) al articolului 31 din Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor din 23 mai 1969, ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova din 04.08.1992).

În sensul art. 54 din Constituția Republicii Moldova, potrivit prevederilor Convenției Europene și a Protocoalele sale, orice

restrângere a drepturilor și a libertăților omului trebuie să se bazeze pe lege; să urmărească un scop social semnificativ, legitim (de exemplu, siguranța publică, protecția moralității, a drepturilor și intereselor legitime ale altor persoane), să fie necesară într-o societate democratică (să fie urmărită proporțional cu un scop social, legitim).

Neîndeplinirea uneia din aceste trei condiții duce la încălcarea drepturilor și a libertăților omului, care se bucură de o protecție jurisdicțională în condițiile legii. [14]

4.2. Curtea Constituțională

Pe lângă CSJ, Curtea Constituțională a Moldovei (în continuare - CCM) la fel în jurisprudența ei a făcut trimitere la o serie de principii și practici ce țin de aplicarea CEDO. În contextul celor relatate mai sus, la capitolul încălcărilor admise de statul Republica Moldova, CCM a făcut trimitere la jurisprudența CtEDO. Astfel, o investigație trebuie să respecte condițiile independenței, efectivității, promptitudinii și reacției rezonabile și accesibilității victimei sau a reprezentanților săi legali la aceasta (O’Keeffe v. Irlanda [MC], 28 ianuarie 2014, § 172).[15]

Mai mult, investigația nu poate fi considerată „efectivă”, atât timp cât victima sau rudele sale apropiate nu sunt implicate în desfășurarea urmăririi penale în măsura necesară protejării intereselor sale legitime (Slimani v. Franța, 27 iulie 2004, § 47).

Restricțiile privind accesul la materialele cauzei penale la etapa începerii urmăririi penale și pe durata acesteia pot fi justificate, între altele, de necesitatea păstrării confidențialității datelor deținute de către autorități și a protejării drepturilor altor persoane. Cu toate acestea, ar trebui să se realizeze un echilibru corect între interesele menționate mai sus, pe de o parte, și dreptul victimei de a participa efectiv la procedură, pe de altă parte (Oleksiy Mykhaylovych Zakharkin v. Ucraina, 24 iunie 2010, § 72).

În această ordine de idei, CCM a invocat cauza Enukidze și Girgvliani v. Georgia, din 26 aprilie 2011, în care reclamantilor li s-a refuzat accesul la materialele urmăririi penale, pentru că ar fi devenit accesibile odată cu încheierea urmăririi penale, Curtea

Europeană a notat că una dintre cele mai grave omisiuni ale autorităților fusese faptul că acestea au refuzat în mod obstinat să le acorde reclamanților permisiunea de a participa la acțiuni importante de urmărire penală, în ciuda eforturilor intense ale reclamanților în acest sens. Curtea Europeană a reținut că este regretabil faptul că, în baza legislației care prevedea că partea civilă poate obține copii de pe toate materialele urmăririi penale după ce cauza este trimisă în judecată, reclamanții nu au putut avea niciun fel de acces la materialele relevante la etapa urmăririi penale. De asemenea, Curtea Europeană a menționat că este regretabil și faptul că organul de urmărire penală nici nu a ținut să-i informeze pe reclamanți cu privire la constatările pe care le-a făcut în cursul urmăririi penale fără participarea acestora. Prin urmare, Curtea a reținut că reclamanții au fost lăsați într-un vid total în privința desfășurării anchetei, fapt care i-a lipsit în mod clar pe reclamanți de posibilitatea de a-și proteja interesele procedurale legitime, fiind încălcat, astfel, articolul 2 din Convenție, sub aspect procedural (a se vedea Ehlukidze și Girgvliani, citată supra, § 250).

Totodată, în cauza Huseynova v. Azerbaidjan, din 13 aprilie 2017, soția părții vătămate a solicitat acces la materialele urmăririi penale, însă cererea sa a fost respinsă pentru că legislația procesual-penală prevede că materialele urmăririi penale devin accesibile pentru victimă sau pentru reprezentantul acesteia doar după încheierea urmăririi penale. În acest caz, Curtea Europeană a menționat că invocarea dreptului intern de către organele de urmărire penală pentru a justifica interdicția în discuție este inacceptabilă. De asemenea, Curtea a considerat inacceptabil și faptul că, în conformitate cu legislația procesual-penală națională, reclamanta nu a avut acces la materialele relevante la etapa urmăririi penale, fiind astfel încălcat articolul 2 din Convenție, sub aspect procedural (a se vedea Huseynova, citată supra, § 113).

CCM a mai adăugat că nu poate fi reținut argumentul potrivit căruia dreptul părții vătămate prevăzut de articolul 60 alin. (1) pct. 10) din Cod [de a fi informată de ofițerul de urmărire penală sau, după caz, de procuror despre toate hotărârile adoptate care se

referă la drepturile și interesele sale] este suficient pentru a asigura o informare efectivă a victimei pe durata urmăririi penale, deoarece informarea victimei, în sensul articolului 24 alin. (2) din Constituție, nu se limitează la comunicarea rezultatelor examinării unei cauze penale în care aceasta a avut de suferit, ci se extinde și la informațiile care au stat la baza deciziilor adoptate de către organul de urmărire penală. [16]

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Boroii A., *Infrațiuni contra vieții*, Editura Național, 1996;
2. Streletz, Kessler și Krenz v. Germania, 22.03.2001, Rapoartele 2001-II;
3. Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04.11.1950;
4. Korff D., *Dreptul la viață*, Human rights handbooks, No. 8, Consiliul Europei, 2006;
5. Lari v. Republica Moldova nr. 37847/13 din 15.09.2015;
6. Ciobanu v. Republica Moldova nr. 62578/09 din 24.02.2015;
7. Vasîlca v. Republica Moldova nr. 69527/10 din 11.02.2014;
8. Timuș și Taruș v. Republica Moldova nr. 70077/11 din 15.10.2013;
9. Eduard Popa v. Republica Moldova nr. 17008/07 din 12.02.2013;
10. Ghimp și alții v. Republica Moldova nr. 32520/09 din 30.10.2012;
11. Anușca v. Moldova nr. 24034/07 din 18.05.2010;
12. Iorga v. Moldova nr. 12219/05 din 23.03.2010;
13. Railean v. Moldova nr. 23401/04 din 05.01.2010;
14. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 3 din 09.06.2014 cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale Convenției Europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale;
15. Hotărârea Curții Constituționale a Moldovei privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 445 și 561 din Codul contravențional Nr. 32 din 29.11.2018;

16. Hotărârea Curții Constituționale a Moldovei privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul Penal și din Codul de Procedură Penală Nr. 31 din 29.11.2018;
17. **Resurseweb:**
18. Republica Moldova și Consiliul Europei. Disponibil:
19. <https://www.coe.int/ro/web/chisinau/republiv-of-moldova-and-the-council-of-europe>
20. Încălări după articol și după Stat. Disponibil:
21. https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2018_ENG.pdf